

मगरपट्टा ते गडचिरोली : माझा अनुभव

मी उमेश जाधव. नांदेड जिल्ह्यातील हिमायतनगर तालुक्यात माझं गाव. नागपूरला २०१४ साली IT इंजिनीरिंग झाल्यानंतर मी एका सॉफ्टवेअर कंपनीत १८ महिने काम केलं . पहिल्या पगारासोबत आलेलं आर्थिक स्वातंत्र्य, पुण्यातलं - कोर्पोरेटमधलं आरामदायक आयुष्य असं वर्षभर एकदम सुखात गेलं . नंतर नंतर ते करतांना माझ्या कामाचा relevance कळत नव्हता. एका मोठ्या अमेरिकन कंपनीला विभागवार नफा तोटा समजून घ्यायला मी दुपारी २ ते रात्री १२ पर्यंत काम करायचो. वीकेंडला नवीन नवीन ट्रेक्स करूनही सोमवारी कामात उत्साह वाटायचा नाही. फक्त पैसे मिळताहेत म्हणून तेच करत राहावं हे पटलं नाही. एकदाच भेटणारं आयुष्य मला हे असं घालवायचं नव्हतं . **पोटाला भाकर, डोक्याला आव्हान आणि मनाला समाधान** देणारं काय काम करायचं काय ह्याचं उत्तर शोधत होतो.

निर्माण प्रक्रियेत शेती, शिक्षण, रोजगार, आरोग्य ह्या क्षेत्रातील अडचणी, सामाजिक प्रश्न ह्यांची एकमेकांतली गुंतागुंत समजून घेतली होती. माझं IT चं शिक्षण अन थोडाफार अनुभव वापरून मी कुठल्या सामाजिक प्रश्नावर काम करू शकतो का? प्रश्न सोडवण्याच्या वेगवेगळ्या मार्गांपैकी मी कुठला मार्ग निवडू? म्हणजे Domain & specific Role च्या शोधात होतो. एखाद्या प्रश्नाबद्दल अगदी खोलात जाऊन समजून घेतलं तर तो सोडवण्यात फार मदत होते. करतांना data आणि research ह्यांचा साधन म्हणून वापर केल्यास ते अधिक परिणामकारक होतं हे पाहिलं होतं. तेव्हा सामाजिक प्रश्नावर research कसा करतात हे शिकून घ्यायचं हे ठरलं. त्याची माहिती अन कौशल्य (statistical software packages) शिकून घेतले. ग्रामीण भागात दर्जेदार संशोधन करण्याचा अनुभव आणि पारंगतता असलेली SEARCH ही संस्था एका नवीन प्रोजेक्टसाठी नवीन resource शोधत होती. निर्माणमुळे शोधग्रामचे work ethics आणि एकूणच वातावरण आवडले होतेच. म्हणून सर्चसोबत काम करण्याचा निर्णय घेतला.

Nov. २०१५ ला शोधग्राममध्ये मी संशोधन विभागात रुजू झालो. गडचिरोली जिल्ह्यातील जवळपास १०० गावामध्ये आरोग्य - व्यसनमुक्ती ह्या विषयांवरती विविध संशोधन प्रकल्पात data cycle management ची सगळी कामं शिकायला करायला मिळाली. Research methodology आणि statistics हे पुस्तकातून शिकण्यापेक्षा प्रत्यक्ष कामातून शिकताना मजा येते ते अनुभवलं. कामासाठी सगळा गडचिरोली जिल्हा फिरलो, तिथलं जगणं, संस्कृती, तिथले लोकल प्रश्न प्रत्यक्षात पाहत होतो. समाजातील प्रत्येक गटाच्या स्वतःच्या health priorities असतात. 50 वर्षांपेक्षा मोठ्या लोकांसोबत बीपी शुगरच्या बिमारीवर, शाळकरी मुलांसोबत व्यसनमुक्ती प्रकल्पात, आरोग्यदूतांसोबत महिला आणि शिशु काळजीमध्ये त्यांच्या अडचणी पाहिल्या. सर्चच्या कामातून त्या कशा परिणामकारक पद्धतीने सोडवायचे ह्याचा प्रयत्न केला.

तंबाखूर किती खर्च होतो ते मोजताना, त्या प्रश्नांची complexity समजत होती. हे करतांना टिमवर्क शिकलो. चौथी पास आरोग्यदूत आणि MD medicine डॉक्टर दोघांसोबत काम केलं. सर्चमध्ये 25 महिन्यात मी ग्रामीण भागात रिसर्च कसा करायचा हे तर शिकलोच पण तो का करायचा अन कामात ते कसा वापरायचा हे शिकलो. कुठल्याही सामाजिक प्रश्नावर काम करताना स्थानिक लोकांना सामावून घेणं

आणि त्यांना सक्षम केल्याशिवाय दूरगामी आणि शाश्वत परिणाम होत नाही हे शिकलो.

शोधग्राममध्ये कामाव्यतिरिक्त बाकीचा वेळ एकदम सुखद अनुभव होता. सगळे कर्मचारी आणि कुटुंबीय एकत्र राहतात. सगळे सण एकत्र साजरे करतात. बॅचलर मित्रांसोबत वेळुबनमध्ये धमाल आली. नियमितपणे क्रिकेट, व्हॉलीबॉल खेळत होतो. निसर्गाच्या जवळ राहून राहणे आरोग्याच्या दृष्टीने गुणवत्तापूर्ण जीवनमान जगता आलं. कॉर्पोरेटमधल्या ऐशोआरामाची कमी कधी जाणवली नाही. मला सर्चच्या अनुभवी कार्यकर्त्यांचं वेळोवेळी मार्गदर्शन लाभलं. सोबतींच्या अनुभवांतून cross learning होत गेलं.

कुटुंबाच्या महत्त्वाच्या जबाबदाऱ्यांसाठी २५ महिन्यांच्या कार्यानुभवानंतर मी सर्च सोडलं. माझ्या भागात, हिमायतनगरमध्ये, इथल्या स्थानिक प्रश्नावर मला काही काम करता येईल का हा शोध घेतोय. त्यात निर्माण आणि सर्चमधल्या ज्ञानाचा - अनुभवाचा वापर करून अधिकधिक परिणामकारक कसं करता येईल हे पाहतोय.

Umesh Jadhav

jadhavumesh007@gmail.com

